

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.14.172-186>

УДК: 304.4(71)(=161.2)

© Віталій Макар¹

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ФОРМУВАННЯ КАНАДСЬКОГО МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

У статті автор поставив собі за мету, визначити місце та роль представників української етнічної групи Канади у розвитку такого явища як Канадський мультикультуралізм (або ж багатокультурність).

172 — Добре відомо, що населення Канади складається практично з усіх рас і народів. Впродовж століть до корінного населення долучилися вихідці з Європи, Азії, Африки. Перші європейці, які з'явилися на теренах нинішньої Канади, були шукачами нових земель для правителів своїх держав, здобуваючи, разом з тим, багатства і славу для себе. Просуваючись в глибину країни, вони вступали у конфлікт з корінним населенням, витісняли їх з автохтонних місць, руйнуючи їх життєвий уклад, забираючи майно. Це були здебільшого англійці, інші вихідці з Британських островів, французи. У XIX – XX ст. до них приєдналися інші іммігранти, зокрема, представники усіх європейських народів, у тому числі й українців. Крім європейців до Канади подавалися також переселенці з інших континентів. Нові іммігранти, прибуваючи до Канади, вже знайшли там державність у вигляді домініону Великої Британії, багату на великі природні ресурси, необмежені земельні території для заняття сільським господарством. Переселенці включалися у економічний, політичний та соціальний розвиток держави.

Враховуючи полікультурний склад населення, а також бажання етнічних груп, в тому числі й за активності української, Королівська комісія з питань двомовності та бікультурності у 1969 р. рекомен-

---

¹ Доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, директор Центру канадських студій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна. E-mail: v.makar@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-8994-4582>

дувала процес інтеграції замість асиміляції етнокультурних спільнот у канадське суспільство.

Ключові слова: мультикультуралізм, українська діаспора, етнічні меншини, етнічна ініціатива, Канада, повоєнна імміграція, міжетнічна взаємодія.

The Contribution of the Ukrainian Diaspora to the Formation of Canadian Multiculturalism

In this article, the author aims to define the place and role of representatives of the Ukrainian ethnic group in Canada in the development of such a phenomenon as Canadian multiculturalism.

It is well known that Canada's population consists of virtually all races and peoples. Over the centuries, immigrants from Europe, Asia, and Africa have joined the indigenous population. The first Europeans who appeared in what is now Canada were searching for new lands for the rulers of their countries, gaining wealth and fame for themselves. As they moved into the interior of the country, they came into conflict with the indigenous population, displacing them from their native places, destroying their way of life and taking their property. These were mostly the British, other natives of the British Isles, and the French. In the nineteenth and twentieth centuries, they were joined by other immigrants, including representatives of all European nations, including Ukrainians. In addition to Europeans, immigrants from other continents also came to Canada. Arriving in Canada, the new immigrants had already found a state in the form of a British dominion, rich in abundant natural resources and unlimited land for agriculture. New settlers were involved in the economic, political, and social development of the country.

173

Given the multicultural composition of the population, as well as the desire of ethnic groups, including the Ukrainian one, the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism in 1969 recommended a process of integration instead of assimilation of ethnic and cultural communities into Canadian society.

Keywords: multiculturalism, Ukrainian diaspora, ethnic minorities, ethnic initiative, Canada, post-war immigration, interethnic interaction.

Постановка проблеми. Концепцію Канади як мультикультурного суспільства можна інтерпретувати по-різному, але нас, перш за все, цікавить етнокультурна складова проблеми, що позначається на

управлінні етнічною різноманітністю через офіційні ініціативи на федеральному, провінційному, територіальному та муніципальному рівнях. Канада відома як країна іммігрантів, одним з найважливіших символів якої є саме багатокультурність, початок формування якого пов'язаний із намаганням визначити суть та принципи взаємодії трьох соціокультурних складових канадського суспільства. Перша соціокультурна складова канадського мультикультуралізму представлена корінними жителями, яких Конституція 1982 р. визначила як аборигенів. Друга соціокультурна складова канадського мультикультуралізму утворена групами-засновницями канадського суспільства – британською та французькою громадами. Третя соціокультурна складова канадського мультикультуралізму об'єднує всі інші етнічні громади, які утворилися переважно через міграційні процеси, але не належать до груп-засновниць. Саме до даної складової й належить українська етнічна група (Макар, 2020).

174

Період до 1971 року найкраще можна описати як час поступового руху до прийняття етнічного розмаїття як легітимної та невід'ємної складової канадського суспільства. Формування нації в символічному та культурному сенсі було орієнтоване на відтворення британського типу суспільства в Канаді. У культурному плані це знайшло своє відображення в політичних, економічних і соціальних інститутах Канади. Всі канадці були визначені як британські піддані до прийняття Закону про громадянство Канади в 1947 р., а різноманітні культурні символи легітимізували британську основу англомовної Канади. Здебільшого центральна влада відкидала цінність культурної гетерогенності, вважаючи расові та етнічні відмінності ворожими національним інтересам і такими, що шкодять характеру та цілісності Канади. Лише масовий приплив іммігрантів з Європи після Другої світової війни спонукав федеральну владу переосмислити роль і статус інших етнічних груп у динаміці розвитку канадського суспільства (Canadian Multiculturalism, 2018).

Аналіз досліджень та публікацій. При дослідженні даної проблематики автор використовував матеріали Парламентської інформаційно-аналітичної служби Канади (Canadian Multiculturalism 2018), відомих канадських політичних діячів та науковців українського походження, зокрема, Сенатора Павла Юзика (Yuzuk, 1973), першого директора Канадського інституту українських студій Альбертського університету Манолія Лупула (Lupuł, 2005), Петра Саварина (Сава-

рин, 1998), Богдана Боцюрківа (Bociurkiw 1978), Ярса Балана (Balan, 1984), канадського соціолога Джона Портера (Porter, 1965), дослідниці Джулії Лаланде (Lalande, 2006), а також науковців з Чернівецького університету Віталія Макара, автора даної статті (Макар, 2020) та Валентини Богатирець (Bohatyrets, 2017).

Виклад основного матеріалу. Стосунки між тими, кого прийнято називати націями-засновниками канадської державності, нинішніми англоканадцями та франкоканадцями, в силу причин, що історично склалися, в усі часи розвивалися досить складно. Тому останні дуже ревниво намагалися охороняти свої етнонаціональні інтереси. Це, з іншого боку, спонукало інші етноси виступити на захист своїх прав та інтересів, що призвело до появи у середині ХХ ст. концепції мультикультуралізму. Можна пригадати, що ще з довоєнних часів канадські вчені говорили про так звану Канадську етнічну мозаїку (The Canadian Ethnic Mosaic, 1978). Цікавою з приводу вияснення появи поняття багатокультурності була думка відомого правника українського походження з Едмонтону (столиці провінції Альберта) Петра Саварина, який потрапив до Канади по Другій світовій війні. Він обіймав тривалий час провідні позиції в Консервативній партії Альберти, входив до її федерального керівництва, брав участь в провінційному уряді, був канцлером Альбертського університету, очолював чимало українських національно-етнічних структур, в тому, наприклад, провінційний осередок Конгресу українців Канади в Альберті. Він також входив до складу ініціаторів видання багатотомної англomовної Енциклопедії України (Саварин, 1998). Так ось він, маючи на увазі мультикультуралізм, зауважив, що з цим терміном його запізнав інший відомий український діяч Михайло Лучкович, уродженець США, перший, ще у міжвоєнний час, депутат канадського федерального Парламенту українського походження (Макар, 2006). За словами Саварина, у 1963 р. Лучкович приніс до нього свого дописа до газети Edmonton Journal під назвою Багатокультурність замість двокультурності. Газета опублікувала матеріал 13 серпня 1963 р. Про те, хто ж ужив термін мультикультуралізм вперше, Саварин пригадати не зміг, але ще тоді він твердив, що до 60-х рр. говорилося не про мультикультуралізм, а про різноманітність (Саварин, 1998).

Чи не найбільше серед канадських українців з проблемою багатокультурності був ознайомлений сенатор Павло Юзик, уродженець провінції Саскачеван, відомий вчений-суспільствознавець, яскравий

політик, поборник соціальної та національної справедливості. Власне, він був серед ініціаторів запровадження політики мультикультуралізму на законодавчому рівні. Саме він виступив 3 березня 1964 р. в Сенаті з промовою *Canada: a Multicultural Nation* (Yuzyk, 1973), що лягла у фундамент запровадженої урядової політики у цьому напрямі.

З плином часу, протягом 60-х рр., а потім наступних десятиліть напрацьовувалися загальнодержавні документи, які лягли в основу запровадження політики мультикультуралізму та її реалізації. Інколи дослідники пов'язують появу цього фундаментального явища у житті канадського суспільства, і навіть його вплив на інші країни, із запровадженням у 1947 р. Закону про громадянство Канади. Що ж стосується безпосередньо мультикультуралізму, то до його впровадження мають безпосереднє відношення Закон про права людини в Канаді (1960), Закон про офіційні мови (1969) та запровадження політики мультикультуралізму (1971). Згодом ухвалювалися нові акти на підтримку і розвиток багатокультурності. Серед них визначальним став закон Про збереження та зміцнення багатокультурності в Канаді (1988), до якого вносилися, у зв'язку з вимогами часу, певні корективи. Рішенням Парламентом у 1991 р. закріплено створення повноцінного Департаменту з питань мультикультуралізму та громадянства (*Canadian Multiculturalism*, 2018).

176

Говорячи про канадську багатокультурність та роль у її розвитку тамтешніх українців, потрібно вказати щонайменше на декілька взаємопов'язаних явищ:

По-перше, мультикультуралізм відображає демографічну дійсність Канади, як взаємодію багатьох етнонаціональних груп на різних рівнях. Це – мінлива етнокультурна мозаїка, що охоплює великі (англоканадську та франкоканадську) спільноти і малі (німецьку, італійську, українську, польську, єврейську тощо) групи. При цьому, однак, не слід забувати про корінне населення і всезростаючу кількість, досить активну китайську меншину, як, зрештою й інші. Поза сумнівом, розбіжності у сприйнятті багатокультурності як суспільного явища, дали поштовх у розумінні її відмінностей. На це, зокрема, вплинули й суперечливі оцінки щодо спроможності етнічними групами, поза англоканадцами та франкоканадцами, зберегтися протягом кількох поколінь окремими, життєздатними лінгвістично-культурними спільнотами в умовах територіального розосереджен-

ня, незворотних асиміляційних процесів та переконливої частки змішаних шлюбів. Згідно твердження Я. Балана, канадський дослідник В. Кіркконел вважав, що етнокультурні меншини Канади можна порівняти з дрейфуючими айсбергами, які швидко тануть і вливаються у теплу течію двох основних рас (Balan, 1984).

По-друге, мультикультуралізм відстоює своєрідну ідеологію відносної усталеності демографічної мозаїки Канади. За даними дослідників, етнокультурні меншини країни можна розглядати як сталу соціальну структуру, а національна самобутність Канади та її культурний розвиток тільки матимуть користь від моральної та матеріальної підтримки етнокультурного плюралізму. Кристалізація багатокультурності як ідеології була підсилена дебатами про походження канадської самосвідомості і рівноправного розподілу влади між так званими етнокультурними більшістями – дебати, які генерували доволі поширені побоювання серед малих етнокультурних груп, що розподіл політичної влади між англоканадцями і франкоканадцями залишив би їх у становищі канадців другого або третього гатунку.

177

Опоненти мультикультуралізму стверджували, що тільки повна асиміляція дасть малим етнічним групам можливість здобути реальну рівність шансів соціально-економічного розвитку серед інших канадців. Прихильники ідеології багатокультурності вважали, що таке пожертвування етнокультурною визначеністю заради економічного зростання було б завеликою ціною, втратою для Канади унікальних духовних та культурних цінностей, привнесених до неї різноманітними етносами, що було б деструктивним для людської гідності, що таненням етносів у кінцевому рахунку скористаються лише англоканадці, залишивши франкоканадців на становищі меншини, не кажучи вже про представників інших етносів. На думку деяких противників мультикультуралізму, такий підхід був конфліктогенним (Bohatyrets, 2017).

По-третє, мультикультуралізм визначив найновішу федеральну та провінційну політику на основі програм, розроблених, з одного боку, для пом'якшення побоювань так званих третіх груп, а, з іншого боку, виробити стратегію реакції на зміни у випадку проблемного політичного розподілу влади серед етнокультурних меншин в умовах суспільної підтримки розвитку культурно-лінгвістичних груп. Внесок сенатора Павла Юзика в розвиток і урядове визнання концепції багатокультурності повинен був забезпечити, як він стверджував у

своїй згаданій промові 3 березня 1964 р., початок розвитку трьох вимірів мультикультуралізму та інсталювати це поняття в суспільну свідомість канадців, що включало б внесок англійців, французів та представників інших народів у створення канадської державності, формування багатокультурного суспільства (Yuzuk, 1973).

Будучи менш численними ніж, наприклад, німці чи італійці, українці, тим не менше, посіли чільне місце у випрацюванні та поширенні ідей та стратегій, що зрештою заклали фундамент державної політики багатокультурності. Погляди, закладені в основу ідеології мультикультуралізму, заздалегідь були популярними серед канадських українців. Але тільки у 60-х рр. їх накопичення призвело до якісних змін. Основним каталізатором процесу стали дискусії щодо суті канадського суспільства, англо-французьких стосунків у ньому і ролі третіх груп в розвитку країни – колективна переоцінка вартостей створеною у липні 1963 р. Королівською комісією до справ двомовності та бікультурності. Включення до складу Комісії спеціальних уповноважених, в тому числі українського походження підтвердило визнання урядом важливої ролі етнокультурних меншин у загальнонаціональних дискусіях. Українців у комісії представляв видатний філолог Ярослав Рудницький (Lurul, 2005).

178

При обговоренні питань канадського мультикультуралізму слід не забувати, що обстоюючи свою мовно-культурну самовизначеність, франкоканадці не зовсім сприймали подібні прояви чогось подібного з боку інших народів, що населяють Канаду. Про такі епізоди згадує Петро Саварин. За своїми нотатками він повідомляє, що 8 квітня 1964 р. в Едмонтоні в Інституті святого Івана відбулася між українцями і французами цікава розмова про багатокультурність. Загалом у зустрічі взяло участь близько 20 осіб. З українського боку, крім Саварина, були присутні відомі вчені, правники, серед них: Богдан Боцюрків, Іван Дикур, Манолій Лупул, Михайло Лучкович та ін. Українці хотіли знайти якесь порозуміння, якийсь *modus vivendi* з французами. Відомий канадський політолог Б. Боцюрків, підсумовуючи українську позицію, заявляв, що українці не погоджуються з принципом двох культур чи двох націй-основників, що вони проти обох стоплювальних казанів. Французи ж настоювали на таких самих правах, що мають їх англійці в Квебеку та по всій Канаді. Мова йшла про радіо, пресу, телебачення, французьку мову в школах, провінційних легіслатурах та судах (Bociurkiw 1978). Іншими словами, виходи-

ло, що французи домагалися англо-французької Канади. Французи, діставши згодом дозвіл на відкриття в Едмонтоні своєї радіостанції, не погодилися виділити навіть одну годину для українського мовлення (Саварин, 1998).

Розвиваючи думку далі, П. Саварин тоді вважав, що, як здавалося, з ідеєю англоканадської двомовності та двокультурності готова була погодитися англосаксонська політична еліта в Оттаві, але не на заході. За інформацією Edmonton Journal від 6 серпня 1963 р., прем'єр Е. Менінг слушно ствердив, що не всі канадці поза Квебеком є британцями і, що етнічні групи Канади завжди були й далі є двомовні і двокультурні. А колишній суддя з Манітоби Т. Торсон теж недвозначно висловився проти насадження французької мови на всі провінції Канади і проти ідеї двох націй-основників, бо Канада не складалася тільки з двох – британської та французької націй. Він вважав, що там, де буде відповідна кількість етнічних дітей, які хочуть вчитися рідної мови, то вони повинні мати на те право (Саварин, 1998).

Сказане вище стосовно Альберти стосується й інших провінцій із значним відсотком українського населення, а таким є, крім неї, Саскачеван, Манітоба, Онтаріо. Зрештою, крім Квебеку, де переважають франкоканадці, в усіх інших провінціях порівняно значний відсоток представників інших етносів. Отже, зростаючий націоналізм франкоканадців спонукав до власного самоусвідомлення інших народів, що населяють Канаду. Нас, в даному випадку, цікавлять перш за все українці. Отже, виступаючи одними з ініціаторів канадського мультикультуралізму (а не двокультурності), українці тяжіли до створення коаліції третьої сили, вимоги якої зводилися до наступного:

- в об'єднаній і незалежній Канаді всі, хто її населяє, повинні бути рівноправними в політичному та соціально-економічному житті, незалежно від їх етнічного походження, віросповідання, рідної мови;

- усі етнічні групи, від англоканадської і франкоканадської до найменшої, сприяють розвитку канадської культури, держава повинна відповідно надавати їм матеріальну та моральну підтримку у прагненні до виживання;

- англійська мова повинна бути державною для всіх канадців, але вивчення рідної мови представниками національних меншин та її соціальне вживання повинні бути підтримані державним фінансуванням скрізь, де в цьому є необхідність;

- засоби масової інформації повинні виділяти належний час і ресурси для програм розвитку мови, культури та мистецтва національних меншин;
- державне управління на всіх рівнях повинне активно протидіяти дискримінації та уродженому ставленню до етнічних груп (Bociurkiw, 1978).

180 — Конференція Блоків з питань культурних прав, скликана П. Юзиком і Комітетом з культурних прав, який він очолював, в грудні 1968 р. у Торонто, за підтримки федерального і провінційного уряду Онтаріо і декількох міжетнічних організацій, зробила істотний внесок в опрацювання політики багатокультурності (MacGuigan, 1975). Конференція рішуче відхилила поняття двокультурності як несумісне з ідеалами рівноправного суспільства і закликала уряд до офіційного визнання багатокультурного характеру Канади і відповідного переорієнтування фінансування громадських культурних організацій. В конференції, поза сенатором Юзиком, взяли участь ще декілька громадсько-політичних діячів українського походження, дев'ятнадцять представників інших етнокультурних організацій, ряд авторитетних представників від англоканадців та франкоканадців.

Тут доречно ще раз наголосити, що на ухвалення політики мультикультуралізму на федеральному рівні певну роль відіграла позиція провінційних урядів, яку вони зайняли не без впливу з боку українських громадсько-політичних структур. Проілюструвати це, зокрема, можна на прикладі тієї ж Альберти. Українські діячі провінції прискіпливо стежили за розвитком подій на федеральному рівні. 5-7 лютого 1968 р. федеральний прем'єр Л. Пірсон зустрівся з провінційними прем'єрами. Спільними зусиллями зібрані ухвалили два доленосні для справи багатокультурності рішення: по-перше, надання французькій мові у всіх школах Канади, поза Квебеком, такі самі права, якими користується англійська мова, і, по-друге, на порозі другого століття існування домініону оновити конституцію. У відповідності з цим, щоправда, через два з половиною роки, 15 жовтня 1970 р. Парламент створив 20-особовий Об'єднаний комітет Сенату і Парламенту для виявлення, чи діюча Конституція Канади відповідає вимогам часу (Саварин, 1998).

Ось у відповідь на заклик Комітету вносити з цього приводу свої пропозиції посипалися листи, розпочалися бурхливі обговорення. Альбертські українці спочатку виробили свої вимоги до провінцій-

ного уряду, який, за їх задумом, у свою чергу, повинен виборювати не лише право двокультурності, але й багатокультурності. Вимоги зводилися до зазначення права етнічних груп законодавчо на федеральному та провінційному рівнях (Саварин, 1998).

Незважаючи на те, що зусилля альбертських українців натрапляли на протидію супротивників мультикультуралізму, які виступали лише за англо-французьку двокультурність, провінційний уряд Г. Строма 16-17 липня 1971 р. провів Альбертську конференцію багатокультурності, на яку зібралися представники 43 етнічних груп і підтримали запропоновану Стромом нову культурну політику для провінції Альберти. Лідер українського літературного об'єднання Юрій Стефаник назвав її великою хартією для альбертських меншин, у центрі якої стоїть принцип єдність у розмаїтті, а, відповідно, мета – зберегти й розвинути меншинні культури Альберти, зокрема, зберегти мови альбертських меншин (Lupul, 2005).

Цілком зрозуміло, що подібні рішення не могли не вплинути на остаточну перемогу ідеї мультикультуралізму на федеральному рівні. Але при тому не слід забувати, що, по-перше, франкоканадці не дуже охоче підтримували етнічні меншини, до яких належали й українці. Вони дбали не про багатокультурність, а про двокультурність. По-друге, англоканадці, намагаючись якось стримувати запал франкоканадців у їх намаганнях зрівнятися на всіх рівнях і по всій Канаді з ними, системою багатокультурних заходів хотіли ніби підтримати інші етнічні групи, що до певної міри викликало невдоволення франкоканадців, які вбачали у цьому намагання зрівняти їх з усіма меншинами. Іншими словами, кожна з трьох сторін, що брали участь у процесі формування багатокультурності – англоканадці, франкоканадці і решта канадських громадян (національно-етнічні групи) – ставили перед собою мету, не завжди співзвучну.

Оскільки метою автора є спроба відтворити основні цілі та роль українців у втіленні ідей багатокультурності у життя канадського суспільства, то варто підкреслити, що вони досягли значною мірою поставленої перед собою мети. Дану тезу можна проілюструвати, наприклад, спробою створення Центру українських студій, яким став Канадський інститут українських студій (КІУС) на базі Альбертського університету. Все розпочалося з того, що на хвилі багатокультурності українці Альберти, як, до речі, й інших провінцій, де вони склали помітний відсоток населення, розгорнули активну діяльність

щодо розвитку української мови у провінції. Петро Саварин написав за дорученням провінційного міністра праці А. Гоголя підготував у 1973 р. обширну розвідку Українська мова у провінційних школах Альберти (Саварин, 1998), що й започаткувало процедуру створення КІУСу. Щодо його місця перебування були серед українських діячів різні думки – Торонто, Оттава, Вінніпег. Врешті його засновано в Едмонтоні з філією у Торонтському університеті. Директором КІУСу став канадський професор буковинського походження Маноїй Лупул, а керівником Торонтської філії Юрій Луцький, онук Степана Смаль-Стоцького. КІУС відкрито 1976 р. Його основним завданням було збереження і плекання української мови і культури в Канаді та збереження національної спадщини. Разом з тим, він широко розгорнув дослідження історії та сьогодення підневільної України.

182

Не менш важливою справою, не лише для українців Канади, а передусім для України, стала справа видання багатотомної англомовної Енциклопедії України. Ідея її створення виникла у всесвітньо відомого українського вченого в діаспорі Володимира Кубійовича, який проживав під Парижем. За споминами П. Саварина, він разом з М. Лупулом, контактуючи з В. Кубійовичем, вперше порушили це питання з провінційним міністром освіти в Альберті. Відомо, що восени 1993 р. усі п'ять томів Енциклопедії презентувалися у різних містах Канади, а її редколегія й тепер продовжує діяти у Торонто. Завдяки Енциклопедії України світ зміг більше дізнатися про Україну.

Автор матеріалу не претендує на системний виклад всього, що стосується участі українців у програмах канадської багатокультурності. Проте, повинен ствердити, що вона суттєво сприяла консолідації українців у Канаді, власне на національно-етнічній основі з одночасною їх подальшою адаптацією у канадське поліетнічне суспільство.

Що ж до загальних проблем багатокультурності, то вже до середини 80-х рр. минулого століття у Канаді було реалізовано цілу низку її програм. У рамках архівної служби Канади було закладено систему етнічних архівів, у яких зосереджувались матеріали з історії та культури різних етнічних груп. Коштом федерального уряду опубліковано понад 20 томів з історії прибуття до Канади представників різних етносів, які тут поселилися, і внесли вагомий вклад у її розвиток. Місцеві радіостанції, а за ними й телебачення розпочали трансляції

мовами етнічних меншин, розраховані на окремі спільноти і групи населення. Послабли расистські та антиіммігрантські настрої, збільшувалася кількість міжетнічних шлюбів, розширилося представництво меншин в органах влади різних рівнів, в суспільних інституціях, модифікувалася освіта у бік різноманітності.

Разом з тим, політика мультикультуралізму поставила перед канадським суспільством і владою низку складних проблем. Виявилось, зокрема, неможливим поєднати її з концепцією двох націй-засновниць канадської державності, а її виявилось неможливим демонтувати через протидію франкоканадців. Вони зусиллями крайніх націоналістів так і не підтримали політики багатокультурності, вбачаючи в ній загрозу своєму статусові.

Культурний плюралізм послаблював і до певної міри ліквідував напругу у міжнаціональних чи, краще б мовити, у міжетнічних, взаєминах. Але він не завжди відповідав вимогам та завданням національної консолідації. Один з канадських експертів, роблячи висновки з перших наслідків дії політики багатокультурності, зауважив, що збереження культурних форм може бути важливим джерелом емоційного задоволення. Але все ж успішне збереження мови та культури частиною населення із числа етнічних меншин може завдати соціальним змінам через відсторонення представників цих груп від набуття вмінь та навичок, необхідних для ефективної конкуренції в умовах промислової та технологічної революцій, що відбулися (Herber, 1992). Подібну стурбованість висловив й знаний фахівець з етнічних проблем Канади Джон Портер, який свого часу сформулював поняття вертикальної мозаїки, маючи на увазі соціальну стратифікацію за етнічним поділом (Porter, 1975).

Однак, незважаючи на значну протидію, політика мультикультуралізму в Канаді набула поширення і принесла позитивні результати, в тому числі й тамтешнім українцям.

Висновки. Участь українців у дискусії про мультикультуралізм 1960-х років у ширшому контексті третьої сили сприяв зміщенню фокусу дискусії з бікультуралізму на мультикультуралізм. Крім того, протягом років, що тривала дискусія, представники української етнокультурної групи мали можливість представити свої ідеї щодо мультикультурної Канади не лише на рівні уряду та громадськості, але й всередині власної спільноти. Хоча нова політика мультикультуралізму, вочевидь, не задовольнила інтереси усіх залучених етно-

груп, слід пам'ятати, що вона мала далекосяжні наслідки. З часом концепція мультикультуралізму стала частиною загальної канадської ідентичності. Крім того, дискусія стала для громадян Канади форумом, на якому вони могли висловити свої ідеї та концепції, а завдяки впровадженню цієї політики у 1971 р. та подальшим законодавчим актам, громадськість отримала правові та політичні рамки, що дозволяють їй відстоювати свої етнічні виміри.

Джерела та література:

1. Макар, В. 2020. Двосторонні відносини України та Канади: формування, розвиток, перспективи динаміки. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича.

2. Макар, В. 2006. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади. Чернівці.

3. Саварин, П. 1998. Спогади про багатокультурність, політику, КІУС. Західньоканадський збірник. Ч.3. Едмонтон.

184

4. Balan, J. 1984. Salt and Braided Bread. Ukrainian Life in Canada. Toronto: Oxford University Press.

5. Bociurkiw, B. 1978. The Federal Policy of Multiculturalism and the Ukrainian-Canadian Community. Ukrainian Canadians, Multiculturalism, and Separatism: An Assessment. The University of Alberta Press.

6. Bohatyrets, V. 2017. Embracing multiculturalism of Canada: the roots & the present-day realities. Modern Historical and political Issues: Journal in Historical and Political Sciences, Chernivtsi, Volume 35-36.

7. Canadian Multiculturalism. Background Paper. Ed. Brosseau L., Dewing M. Publication # 2009-20-E. Revised January 3, 2018.

8. Herber, R. 1992. Francophone Perspectives on Multiculturalism. 20 years of Multiculturalism: Successes and Failures. Winnipeg.

9. Lalande, J. 2006. The Roots of Multiculturalism – Ukrainian-Canadian Involvement in the Multiculturalism Discussion of the 1960s as an Example of the Position of the “Third Force”. Canadian Ethnic Studies. Vol. XXXVIII, No 1.

10. Lupul, M. 2005. The Politics of Multiculturalism: a Ukrainian-Canadian Memoir. Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, Edmonton.

11. MacGuigan, M. 1975. Multiculturalism in Canada. Address to the Inaugural Conference of the Society for Intercultural Education, Training and Research. Gaitesburg.

12. Porter, J. 1965. *The Vertical Mosaic. An Analysis of Social class and Power in Canada.* University of Toronto Press.
13. Porter J. 1975. *Ethnic Pluralism in Canadian Perspective. Ethnicity: Theory and Experience.* Cambridge: Harvard University Press.
14. *The Canadian Ethnic Mosaic: A Quest for Identity.* 1978. Ed. by Driedger L., Canadian Ethnic Studies Association Series. Vol. VI. Toronto.
15. Yuzyk, P. 1973. *Canada: a Multicultural Nation. For a Better Canada.* Toronto: Ukrainian National Association, Inc.

References:

1. Makar, V. 2020. *Dvostoronni vidnosyny Ukrainy ta Kanady: formuvannia, rozvytok, perspektyvy dynamiky.* Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Y. Fedkovycha.
2. Makar, V. 2006. *Socialno-politychna integratsiia ukraintsiv u polietnichne suspilstvo Kanady.* Chernivtsi.
3. Savaryn, P. 1998. *Spohady pro bahatokulturnist, polityku, CIUS. Zahidnokanadskyj zbirnyk. Ch.3.* Edmonton. 185
4. Balan, J. 1984. *Salt and Braided Bread. Ukrainian Life in Canada.* Toronto: Oxford University Press. —
5. Bociurkiw, B. 1978. *The Federal Policy of Multiculturalism and the Ukrainian-Canadian Community. Ukrainian Canadians, Multiculturalism, and Separatism: An Assessment.* The University of Alberta Press.
6. Bohatyrets, V. 2017. *Embracing multiculturalism of Canada: the roots & the present-day realities. Modern Historical and political Issues: Journal in Historical and Political Sciences, Chernivtsi, Volume 35-36.*
7. *Canadian Multiculturalism. Background Paper.* Ed. Brosseau L., Dewing M. Publication # 2009-20-E. Revised January 3, 2018.
8. Herber, R. 1992. *Francophone Perspectives on Multiculturalism. 20 years of Multiculturalism: Successes and Failures.* Winnipeg.
9. Lalande, J. 2006. *The Roots of Multiculturalism – Ukrainian-Canadian Involvement in the Multiculturalism Discussion of the 1960s as an Example of the Position of the “Third Force”.* Canadian Ethnic Studies. Vol. XXXVIII, No 1.
10. Lupul, M. 2005. *The Politics of Multiculturalism: a Ukrainian-Canadian Memoir.* Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, Edmonton.

11. MacGuigan, M. 1975. Multiculturalism in Canada. Address to the Inaugural Conference of the Society for Intercultural Education, Training and Research. Gaithesburg.
12. Porter, J. 1965. The Vertical Mosaic. An Analysis of Social class and Power in Canada. University of Toronto Press.
13. Porter J. 1975. Ethnic Pluralism in Canadian Perspective. Ethnicity: Theory and Experience. Cambridge: Harvard University Press.
14. The Canadian Ethnic Mosaic: A Quest for Identity. 1978. Ed. by Driedger L., Canadian Ethnic Studies Association Series. Vol. VI. Toronto.
15. Yuzyk, P. 1973. Canada: a Multicultural Nation. For a Better Canada. Toronto: Ukrainian National Association, Inc.